

Het taaie ongerief

A. F. VAN ZWEEDEN

Twee jaar lang heeft de grote Zweedse vakcentrale LO genoeg genomen met een reële inkomensdaling van de werknemers, omdat zij ervan doordrongen was dat de werkgelegenheid bij de algemene stagnatie van de economische groei de hoogste prioriteit verdiende. Bij de onderhandelingen over een nieuw tweejarig contract heeft LO de matingslijn verlaten en 11,3% loonsverhoging geëist. Zweden staat nu voor een groot arbeidsconflict, omdat LO heeft besloten overwerk te weigeren en SAF, het Zweedse werkgeversverbond, heeft bedreigd 800.000 werknemers uit te sluiten. Tegenover de looneis van LO stelde SAF een nul-procentaanbod.

Ook in een land waar het laatste grote, landelijke conflict tussen LO en SAF in 1909 werd uitgevochten, blijkt het jarenlang soepel werkende overlegmodel niet meer te functioneren. Ook daar is de spanning tussen loonbeheersing en ontwikkeling van de werkgelegenheid zo hoog opgelopen, dat de werknemers niet langer bereid zijn te geloven in de redering dat lang volgehouden matiging van de arbeidskosten bijdraagt tot verbetering van de werkgelegenheid.

LO bewijst overigens de onjuistheid van de onlangs nog in *ESB* (van 26 maart jl.) door Van den Doel verkondigde stelling dat de vakbeweging in het geheel niet in staat zou zijn om de lonen te laten dalen. Zij kan dat wel, maar zij heeft niet de macht — daarin heeft Van den Doel gelijk — om met haar inkomensoffers uitbreiding van de werkgelegenheid af te dwingen. Een conflict tussen de werkgelegenheidsdoelstellingen van de vakbeweging en de druk van haar achterban om althans de koopkracht in stand te houden wordt onvermijdelijk wanneer de macht van de vakbeweging ontoereikend blijkt tegenover werkgevers die rendementsverbetering als enige prioriteit stellen. Van den Doel zou stellen dat de inkomensoffers van de werknemers niet vergeefs zouden zijn als de overheid het tekort aan banen zou opvullen door uitbreiding van de werkgelegenheid in de overheidssector. Zowel in Zweden als in ons land stuit een dergelijke koersverlegging op financieringsproblemen van de overheid die evenmin met een simpele verlaging van de arbeidskosten zijn op te lossen. De z.g. winst-werkformule die het kabinet-Van Agt in advertenties gebruikt waarin

het zijn Arbeidsplaatsenplan 1980 aan de man tracht te brengen is nog steeds niet op een overtuigende manier ingevuld.

De Raad voor de Arbeidsmarkt heeft onlangs gediscussieerd over de *Arbeidsmarktverkenning 1980*. Voor de zoveelste maal bleek dat vakbeweging en werkgevers fundamenteel met elkaar van mening verschillen over de belangrijkste beleidsaanbevelingen. De standpunten die beide partijen al innemen sinds de winst-werkdiscussie in de Stichting van de Arbeid doodliep, beginnen zo langzamerhand „rond te zingen”. De werkgevers blijven verkondigen dat eerst de rendementen van de bedrijven moeten worden verbeterd.

In het blad *Onderneming* publiceert het VNO een overzicht van de jaren zeventig waarin wordt aangetoond dat er bij de collectieve uitgaven en de arbeidsinkomens in het geheel niet gematigd is. Daaruit zou de conclusie moeten worden getrokken dat juist daar de oorzaak ligt dat de werkgelegenheid in die periode niet is verbeterd. Die conclusie is onjuist, omdat in twee andere rapporten, het *Jaarverslag Arbeidsmarkt 1979* van het Ministerie van Sociale Zaken en de *Arbeidsmarktverkenning 1980* van de Raad voor de Arbeidsmarkt, wordt aangetoond dat het verlies van werkgelegenheid in de industriële sector voor een belangrijk deel werd opgevangen door uitbreiding van de werkgelegenheid in de dienstverlenende sectoren, vooral bij de overheid. Niet te bewijzen valt de stelling dat een minder sterke groei van de collectieve sector zou hebben bijgedragen tot een minder ongunstige ontwikkeling van de werkgelegenheid in de marktsector. Het ligt veel meer voor de hand te veronderstellen dat de structureel afnemende economische groei die na de breuklijn van het begin van de jaren zeventig zichtbaar begon te worden tot een zodanige stagnatie van de productie en de consumptie heeft geleid dat er meer aanleiding was voor inkrimping en rationalisatie dan voor uitbreidingsinvesteringen. Van der Zwan heeft in dit blad al jaren geleden betoogd dat eerder de afnemende produktiviteit van het kapitaal hiervan de oorzaak is dan de stijging van de arbeidskosten.

Alle plannen voor een aanpak van het taaie ongerief van de werkgelegenheids-

problematiek die op tafel komen, berusten op een of andere manier op matiging van inkomens. Legt de PvdA in zijn alternatief de nadruk op matiging van de bovenmodale inkomens, de FNV-econoom Cor Inja is onlangs met een variant gekomen die geld voor een nieuw subsidiebeleid wil vrijmaken door de tarieven van de vrije beroepen en de topinkomens van ambtenaren te verlagen. Zijn plan lijkt veel op dat van de socialistische Tweede-Kamerfractie, omdat ook hij denkt aan afschaffing van de basispremies van de WIR en aan het scheppen van nieuwe banen in de collectieve en semi-collectieve sector. Nieuw is zijn voorstel om een heffing te leggen op bedrijven die wel winst maken, maar niet investeren.

Als volledige en volwaardige werkgelegenheid een van de hoofddoelstellingen blijft van ons economische beleid — en dat wordt opnieuw bevestigd door de Raad voor de Arbeidsmarkt en het Ministerie van Sociale Zaken — dan zal niet te ontkomen zijn aan een of andere vorm van herverdeling van arbeid. Tenminste als steeds van het gegeven wordt uitgegaan dat er geen sprake meer zal zijn van een economische groei die voldoende is om het aanbod van arbeidskrachten op te vangen. Het kapitalistische produktiestelsel heeft zich tot nu toe kunnen handhaven door, zoals de Franse econoom Jacques Attali het zegt, steeds nieuwe „vernietigers van produkten” te scheppen. Perioden van economische teruggang werden in het verleden opgevolgd door nieuwe perioden van groei doordat het kapitalisme erin slaagde nieuwe behoeften en nieuwe consumenten te creëren. Ondanks de voorspelde „chip-revolutie” zijn er weinig tekenen van een ontwakende creativiteit, want zelfs de chip produceert geen nieuwe welvaartsgolf als er geen koopkrachtige vraag wordt aangeboden naar produkten of diensten.

A. F. van Zweeden

(vervolg van blz. 479)

wat in eigen land wordt toegestaan, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is: collusie bedrijven. Vandaar de vele beschikkingen en procedures voor het Hof. Je hoeft bij ons maar een (betaald) rapport te laten maken door een z.g. onderzoeksinstituut waaruit met grote stelligheid blijkt dat er zoveel arbeidsplaatsen, en andere maatschappelijke verworvenheden in gevaar zijn, om een protestbeweging met idealistische boventonen te laten ontstaan ten gunste van een samenspanning tegen het publiek. De zakelijke belangen kleden zich in het culturele brokaat.

De econoom vertegenwoordigt de „dismal science”. Het zij zo; laat hij dan ook maar uitspreken dat hij verwacht dat artikel 85 EEG gehonoreerd zal worden, omdat aan de uitzonderingen van lid 3 niet voldaan wordt. De enige, schrale troost voor betrokkenen moge zijn dat er onsympathieker kartels bestaan dan het gewraakte.

H. W. de Jong